

Kálmán Béla hetvenéves

*Ebből az alkalomból köszöntik tanítványai
és munkatársai*

Kötetünk a fenti okból eltér szokásos beosztásától, és csak ünnepeltünknek ajánlott dolgozatokat közöl. Az évkönyv jellegből, a terjedelem korlátaiból következik, hogy a szerzők sora csak a debreceni egyetemi munkatársak közül állt össze: tágabb körű szervezésre nem nyílt lehetőség. Meggyőződésünk azonban, hogy velünk együtt még nagyon sok hazai és külföldi nyelvész és nem nyelvész szakember, tanítvány, munkatárs, olvasó kíván ünnepeltünknek jó egészséget, hosszú életet és további tudományos eredményeket.

Kálmán Béla hetvenéves

Nehéz feladatot vállalna magára, ha valaki Kálmán Béla munkásságáról számvetést akarna készíteni: hiszen talán egész mai magyarországi nyelvtudományunkban nem akadna még egy tudós, akinek működése olyan szerteágazó, változatos, sokszínű lenne, mint az övé. Számvetésre — hála a sorsnak — nincs is szükség, hiszen a most hetvenedik születésnapját ülő Kálmán Béla életműve bármilyen gazdag is, nem teljes, nem befejezett, nem lezárt: munkásságának évről-évre állított listája ma is a bővülés jegyeit mutatja, nem a gyérülését. A születésnapi méltató feladata így „csupán” annyi, hogy — több mint harminc évi folyamatos és harmonikus együtt munkálkodás alapján — néhány krétavonással próbálja jellemezni a tudóst és az embert.

1. Kálmán Béla 1913. február 28-án született a Sopron megyei Lakompak községben. Alig 14 éves volt, amikor erdőmérnök édesapja meghalt, nyolcgyermekes családot hagyva magára. Képzeltető, milyen nehéz körülmények között kellett helytállnia a szombathelyi gimnazistának, hogy el ne veszítse esélyét a továbbtanulásra.

Az egyetemet francia—német szakon kezdte a budapesti Eötvös Kollégium diákjaként. Később a németet elhagyva a magyar szakot vette fel. Gombocz Zoltán tanítványa lett, az ő hatására kezdett foglalkozni finnugor nyelvészeti kérdésekkel. Még egyetemi ideje alatt egy egész évet tölthetett ösztöndíjasként Észtországban. Nagy lelkesedéssel, rohamtempóban sajátította el az észti nyelvet; tudását máig frissen tartja, sőt fejleszti. 1936-ban szerzett magyar—francia szakos tanári oklevelet. Végzés után különböző gimnáziumokban tanított, legtovább az Érsekújvári Állami Gimnáziumban (1939—44). Három háborús év, katonáskodás és hadifogság után a budapesti tudományegyetem bölcsészkarán dékáni titkári állást kapott, s egyben lehetőséget, hogy megbízott előadóként nyelvészeti órákat is tartson. Rászolgált erre a lehetőségre, hiszen a legzavarosabb időkben is folyamatosan alkotott, publikált, sőt 1938-ban bölcsészdoktori címet is szerzett. (Értekezése „Obi-ugor állatnevek” címen jelent meg: MNyTK. 43. sz. Bp., 1938.)

1949-ben a Nyelvtudományi Intézet munkatársa lett, majd 1952-ben kinevezést nyert a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Finnugor Nyelvtudományi Tanszékére. Itt — ahogy éppen Kálmán Béla szokta emlegetni tré-

fásan — a Bárczi Géza Budapestre távozásával olyan nagy űr keletkezett, hogy betöltéséhez két professzor kinevezése vált szükségessé. Valójában ekkor kapott külön professzort, önálló státust az egyetem finnugor tanszéke (vö. JAKAB L.: MNyj. XXII, 81 kk.; KERESZTES L.: uo. 95 kk.). Kálmán Béla élete, munkája ettől kezdve szorosán összeforrt a tanszékkel, az intézettel — ahogyan a finnugor és magyar nyelvészeti tanszék együttesét máig nevezzük —, illetőleg a karral, az egyetemmel és Debrecen városával.

2. Kálmán Bélát, és vele párhuzamosan Papp Istvánt Bárczi Géza ajánlotta a debreceni egyetem finnugor és magyar nyelvészeti tanszékére. Igaz, először fordítva: Kálmán Bélát a magyar nyelvészet professzorának jelölte, majd a Zsirai Miklóssal való konzultációk során fordították meg a két pályázót (vö. JAKAB: i. m. 88) azzal, hogy Kálmán Béla magyar nyelvésznek is jó meg finnugornak is.

Valóban alkalmas volt-e az alig 40 éves Kálmán Béla bármelyik katedrára? — Ha egy pillantást vetünk 1934 és 1952 közötti publikációira, meggyőződhetünk róla, hogy Bárczinak tökéletesen igaza volt: az akkor már 18 éve publikáló Kálmán Béla olyan széles körben művelte a nyelvtudomány legkülönbözőbb területeit, hogy szinte bármilyen nyelvészeti katedrát rá lehetett volna bízni. Nézzünk egy pár példát rá!

A finnugrisztika körébe vág bibliográfiájának legelső tétele: a *szül* álatnév vogul megfelelőjéről (MNy. XXX, 103—4); ez irányú érdeklődését jelzik könyvismertetései (TRÓCSÁNYI, N. SEBESTYÉN, WEÖRES, FAZEKAS, MURAKIN stb.). Ide tartozik már említett doktori értekezése az obi-ugor állatnevekről. Írt a finnugor őshaza kérdéséről (1940. évi bibliográfia!), a finn és észti nyelvújításról (1948), a denevér vogul nevééről (1940), obi-ugor madárnevekről (1949), Reguly Antal munkásságáról (1943) stb. Az sem csekély súllyal nyom itt a latban, hogy az akadémia megbízásából már 1949 óta dolgozott a Munkácsi vogul népköltési gyűjteményének kiadásán, sőt a III/2. kötet 1952-ben meg is jelent.

A magyar nyelvészetben belül legkorábban a nyelvjáráskutatás iránti érdeklődés bontakozott ki Kálmán Béla publikációiban. A Felsőőr vidéki terpmunkáról, az ottani növénynevekről már 1937-ben írt, majd a gyűjtés elvi, módszertani kérdéseit teszi szóvá (1941). Alaposságát és módszerét tekintve is mintaszerű munka az önállóan megjelent „A bősárcányi gyékényszöveg és szókincse” (1942). Előre mutató a magyar nyelvatlasz ügye iránti érdeklődése. A Bárczi-féle Mutatvány-kötetben jelent meg a Nyitra—Zsitva vidéki gyűjtése (1947), de többször ad hírt a nagy magyar nyelvatlasz kérdéseiről is (1950), belehelyezve azokat a nemzetközi atlaszmunkálatok folyamatába. Rendkívül fontos volt az a felmérése is, amelyben a nyelvjáráskutatás országos helyzetét tárja fel: Nyelvjárási gyűjtésünk múltja, mai állapota és feladatai (1949/A).

Innen már csak egy lépést kellett megtenni a nyelvjárástan egyetemi tankönyvének megírásáig (1951/A).

Nyelvtörténeti kutatásai szervesen fejlődtek ki a nyelvjárási gyűjtésekből: a *hany*, *hatag*, *Veresztvény* (1944) szómagyarázatokat hosszú sorban követik a többiek: *lódarázs*, *gödő* (1947); *geburnus*, *pipölle*, *hars* (1949); *babos*, *pirhács* (1950) stb. Ezen a területen is gyorsan eljut az egyedi problémáktól az elvi kérdésekhez, általánosítható tanulságokhoz: 1949-ben szép tanulmányt ír latinos szavaink *s*-ezéséről; 1950-ben a párhuzamos szóátvételek kérdéséről; stb.

A nyelvművelés kérdései egyetemista kora óta foglalkoztatják Kálmán Bélát. A *Magyarosan* folyóiratnak 1936-tól fennállása végéig folyamatosan munkatársa volt: tucatnyi írása jelent meg itt magyar nyelvhelyességi kérdésekről. De nem mulasztotta el a rokon nyelvek hasonló problémáinak megismerését sem (1935—36), hiszen azok tanulsága is hasznos lehet.

Ha a fentiekhez még azt is hozzávesszük, hogy megindultak névtani publikációi is (Négyes név a Komárom megyei Martosról — Tulajdonnevekből lett köznevek — mindkettő 1948-ban), amelyek a konkrét vizsgálódást történeti és elméleti keretek közé emelik, elvi kérdéseket feszegetnek, meggyőződhetünk róla: a 40 éves Kálmán Béla debreceni finnugor nyelvészeti professzor-rá való kinevezése teljes mértékben indokolt volt. Személyében minden feltétel együtt volt ahhoz, hogy a sokoldalú egyetemi oktató-nevelő és tudományos munka követelményeinek magas szinten megfeleljen.

3. Azóta több mint 30 év telt el. S az idő fényesen bizonyította: Bárczi és a javaslatát elfogadó szervek választása helyes volt: Kálmán Béla termékenyen művelte és műveli minden addigi kutatási területét, egyre magasabb színvonalra emelkedik, sőt új területeket hódít meg tevékenysége számára.

Helyzetéből adódóan természetes, hogy kutatási energiáinak legjelentékenyebb részét a finnugor nyelvészeti témák kidolgozására fordította. Érdeklődésének középpontjában továbbra is a vogul maradt. Alig három évvel debreceni kinevezése után — az egyetemi oktatás elősegítése céljából — megjelentette az első vogul tankönyvet az *Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek* sorozatban: „Manysi nyelvkönyv” (Tankönyvkiadó. Bp., 1955. 60 l.). Már további két év múlva megvédte akadémiai doktori értekezését, amely németre fordítva jelent meg: „Die russischen Lehnwörter im Wogulischen” (Akadémiai Kiadó. Bp., 1961. 327 l.). Újabb két év múlva megjelent Munkácsi hagyatékának általa gondozott negyedik kötete: „Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény IV. kötet 2. rész” (Fejezetek az obi-ugor népköltészetből. Akadémiai Kiadó. Bp., 1963. 314 l.) és még ugyanebben az évben az egyetemi tankönyv új formája: „Chrestomathia Vogulica” (Tankönyvkiadó. Bp., 1963. 124 l. Egyetemi Magyar Nyelvészeti Füzetek). Az előző tankönyv tapasztalatait felhasználva sajtát, 1957—58-as tanulmányútján készített gyűjtéseire alapozza könyvét, de

közül Munkácsitól való szövegeket is. A külföldi felhasználás elősegítésére párhuzamosan magyar és német szöveggel látta el a kézikönyvet, melynek további sikerét bizonyítja az, hogy nemsokára angol fordításban is megjelentették: „Vogul Chrestomathy” (Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series. Vol. 46. Mouton, The Hague. 1965. VIII + 139 l.).

Ugyancsak az egész nemzetközi vogul nyelvészeti kutatás elismerését váltotta ki az a műve, amelyben saját leningrádi adatközlőktől felvett vogul szövegeit adta közre: „Wogulische Texte mit einem Glossar” (Akadémiai Kiadó. Bp., 1976. 353 l.). Érdekes erről idéznünk egyik ismertetőjének, GULYA JÁNOSNAK a szavait: „A szövegek jelentősége messze túlnő nyelvészeti felhasználhatóságuk keretén. Még azon is, hogy egyes darabjai unikumok, egyes vogul nyelvjárások egyetlen reprezentánsai. Legalább ilyen értékes az a sajátosságuk, hogy bemutatják és szinte átfogják az egész, mai, élő vogul kultúrát, a mitológikus meséktől a modern hétköznapi világának a sokszor egyszerű formákba öntött tükrén keresztül egészen a magas rangú irodalomig (Sesztalov, részben Vahruseva) s ezzel új, bő anyagot szolgáltatnak számos tudományagnak.” (NyK. LXXXI, 404).

Hogy Kálmán Béla mennyire nem szűken értelmezi a finnugrisztika fogalmát, arra további önálló kötetei hozhatók fel például. A vogul népköltészetnek a nagyközönség számára talán még sehol sem adták ki olyan gazdag gyűjteményét, mint a „Leszállt a medve az égből” című kötet. Ennek anyagát válogatta, a nyersfordításokat készítette, szerkesztette, az utószót és a jegyzeteket is Kálmán Béla írta (Európa Kiadó. Bp., 1980. 537 l.). A tudománytörténet körébe vág „A múlt magyar tudósai” sorozat X. kötegében Munkácsi Bernát életművének értékeléséről írt könyvecskéje (Akadémiai Kiadó. Bp., 1981. 180 l.).

A fenti hét önálló kötet — az új kiadásokat, átdolgozott változatokat, idegen nyelvű fordítást nem is számoltuk be — kellően érzékelteti Kálmán Béla rendkívüli termelékenységet, aktivitását. Munkásságával a debreceni finnugor tanszéket a nemzetközi vogulisztika központjává fejlesztette. És tegyük hozzá: már a nyomdában van a legújabb műve: „Munkácsi Bernát vogul szótára”, a hagyatéék e fontos részének német, magyar, orosz értelmezésekkel ellátott anyaga (a szótárról előzetes tájékoztatót, illetőleg mutatót találhatunk a szerző tollából évkönyvünk XXII. kötetében és a *Nyelvtudományi Közlemények* 1980-as számában).

Nincs terünk rá, hogy az önálló kötetek után Kálmán Béla vogul, illetőleg egyéb finnugor tárgyú tanulmányainak, cikkeinek három évtizede gazdagon sorjázó termését részletesebben számba vegyük. Csupán arra szorítkozunk, hogy néhány fontosabb, számára kedvesebbnek látszó területre rámutassunk — a rövideg kedvéért néha csak évszámokkal utalva a csatlakozó részletes bibliográfia megfelelő helyére, ahol a tanulmányok lelőhelye megtalálható.

Szófejtésekkel, a finnugrisztika legklasszikusabb tudományos műfajával természetesen sokat foglalkozott Kálmán Béla is. Ez annál is indokoltabb, mivel a vogul legközelebbi rokon nyelvünk, az itt nyerhető tanulságoknak magyar nyelvészetileg is nagy a jelentőségük. Vogul — vagy még inkább obi-ugor szófejtések sorozatait találjuk bibliográfiájában: NyK. LIV, 254—8; LVI, 274—6; UAJb. XXXI, 140—8; NyK. LXI, 350—8; LXIV, 347—51; LXVII, 322—3 stb.

A szövegközlések fontosságára jól rámutatnak GULYA JÁNOS fentebb idézett szavai. A Munkácsi-féle köteteken túl Kálmán Béla mindig törekedett arra, hogy helyszíni élőnyelvi hangszalagfelvételekkel gyarapítsa a vogulisztika számára feldolgozható friss nyelvi nyagot. És bár vogulföldre, sajnos, nem juthatott el, Leningrádban élő, anyanyelvüket jól beszélő adatközlőktől tekintélyes mennyiségű szöveget vett fel és közölt (vö. a már említett önálló köteteken túl: „Manysi szövegmutatványok”: NyK. LXII, 23—32; „Chanti szöveg”: uo. 338—40; „Két szigvai vogul elbeszélés”: uo. LXX, 139—53; „Északi vogul szövegek”: uo. LXXVI, 119—34 stb.

A vogul szókincset érő orosz hatással kimerítően foglalkozott „Die russische Lehnwörter im Wogulischen” című kötetében. Természetes, hogy e kérdés részleteit, illetőleg visszaját: az oroszba bekerült vogul szavakat sem hagyta figyelmen kívül: „Obi-ugor elemek az orosz nyelvben” (NyK. LIII, 153—71; vö. ALH. I, 249—72; „Tatár jövevényszavak a vogulban” (NyK. LXXXIII, 43—55) stb.

A grammatikai rendszer kérdéseihez gyorsan elvezetik Kálmán Bélát a szövegek és szófejtések: mihelyt elegendő konkrét vizsgálatra támaszkodhatik, nem mulasztja el az elméleti, általánosítható tanulságok levonását. Alapos magyar nyelvészeti ismeretei gyakran készítetik arra, hogy valamely magyar történeti, rendszertani kérdés vogulbeli helyzetét megvizsgálja. Íme egy néhány kiragadott téma: „A szókezdő mássalhangzó-torlódás föloldása a manysiban” (NyK. LV, 262—5); „Hangmegfelelések a manysi nyelv orosz jövevényszavaiban” (uo. LVII, 112—23); „Die Auslautsvokale der russischen Lehnwörter im Wogulischen” (UAJb. XXVIII, 254—8); „A finnugor szóvégi magánhangzók történetéből” (NyK. LX, 409—13); „Über die wogulische Schriftsprache” (UAJb. XXXIV, 128—33); „Die bejahende Antwort in den obugrischen Sprachen” (FUF. XXXV, 189—217); „Das reduzierte Vokalphonem im Wogulischen” (1965); „Eine Kongruenz-Erscheinung im Wogulischen” (FUF. XL, 66—73), „Ein Beitrag zur Kongruenz im Wogulischen” (MSFOu. 150. sz. 144—50); „Van-e labio-palatoveláris mássalhangzó-fonéma a vogulban?” (NyK. LXXVIII, 359—63) stb.

A nemzetközi finnugrisztikával való együttthaladás nemcsak abban mérhető le, hogy Kálmán Béla a hazain kívül a legkülönbözőbb külföldi fórumokon vesz részt és publikál, hanem abban is, hogy szorososan követi a külföldön megjelent szakirodalmat. Nem tartja rangon alulinak a könyvismerte-

tést: érdeklődési körének minden jelentős kiadványát bemutatja, szövegközléseket, monográfiákat, folyóiratciköteket, szótárakat. Bibliográfiájának ismertetés rovatában a nemzetközi finnugrisztika — főleg obugrisztika — minden fontos személyiségének neve előfordul: Sauvageot, Rombandeeva, Kanisto, Liimola, Balangyin, Vahruseva, Saareste, Fokos, Lavotha, Virtaranta, Nissilä, Décsy, Mägiste, Lakó, Hajdú, Veenker, Radomski-Brachwitz, Plöger, Pirotti, Honti stb.

Külön szint, fontos területet jelentenek Kálmán Béla működésében az irodalmi fordítások. A klasszikus finnugrisztikában mindig fontos nyelvészeti bázisul szolgáltak a népköltészeti gyűjtemények, amelyeket a XIX. századi kutatók halmoztak fel. Itt azonban nem csupán a nyelvi jelenségek tárházaként jelenik meg a vogul népköltészet, hanem irodalomként, amely önmagában is művészi élményt kínál olvasóinak, ha műfordításként kezünkbe vesszük. A „Leszállt a medve az égből” kötetén kívül is számos közleményben találkozunk Kálmán Béla ez irányú munkáival: műfordításokkal és nyersfordításokkal, amelyekből a költői változatok születtek. A vogulon kívül sokat fordít esztből is: lefordította *E. Vilde* egyik regényét, számos novellát és kisregényt különböző gyűjteményes kiadások számára. Megjelent egy finn novel-lafordítása is.

Számos nyoma marad Kálmán Béla tudományos közéletben való működésének is. Szinte minden hazai és nemzetközi rendezvénynek résztvevője, szereplője, hozzászólója, vitavezetője. Ebben a tekintetben is fáradhatatlan. A tudós körökben való közkedveltségét, emberi közvetlenségét tükrözik például megemlékezései, a pályatársakról szóló méltatásai, értékelései. Ilyen jelleggel írt például a következőkről: Budenz József, Beke Ödön, Hunfalvy Pál, Munkácsi Bernát, Fokos Dávid, Bárczi Géza, N. Sebestyén Irén, V. I. Litkin, Lauri Hakulinen, Julius Mägiste, Papp István, Pais Dezső, Matti Liimola, Lakó György, Andrássyné Kövesi Magda, Pápay József, Gombocz Zoltán, Sajnovics János stb.

A fentiek alapján az összegezés szándéka nélkül is elmondhatjuk: nem mindennapi teljesítmény az, amit Kálmán Béla a magyar és nemzetközi finnugrisztika tudományában elért. Pedig ez még korántsem meríti ki működésének területeit.

4. A magyar nyelvészet mezején legnagyobb parcellát talán a nyelvjárás-kutatás területén vállalt. Ezt kora ifjúságától fogva műveli lankadatlan szorgalommal és eredményességgel. A szöveggyűjtések, tájzóközlések és feldolgozások, munkamenet-leírások, tudománytörténeti és kutatómódszertani összefoglalások után nyelvjárási egyetemi tankönyvei a tudományág legjobb hozzáértőinek sorába emelték már debreceni kinevezésének idejére.

A legnagyobb, meghatározó jelentőségű munkája e téren talán a Magyar Nyelvjárások Atlaszának elkészítésében való részvétel volt. Ennek adatgyűj-

tése során 120 kutatóponton végezte el a szóföldrajzi kérdőív kikérdezését. Külön méltatást érdemelne ez a teljesítmény, kivált ha a negyvenes-ötvenes évek nehéz gazdasági, társadalmi körülményeit is számításba vesszük. Az atlasz nemcsak az eddigi legnagyobb szabású szervezett magyar nyelvjárási adatgyűjtés — amelynek még az utolsó pillanatban sikerült megragadnia a hagyományos életformák közepette használt magyar népnyelv hiteles sajátságait —, nem is csupán a kibontakozó modern nyelvöldrajz biztos alapja, hanem kitűnő iskolája is volt a kiváló munkatársi gárdának mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban.

Kálmán Béla már 1951-es egyetemi tankönyvében külön fejezetben szólt a nyelvatlaszok fontosságáról, és térképlapokon szemléltetett egy sor tájnyelvi jelenséget. Többször írt az atlasz munkálatainak egy-egy elvi kérdéséről: az 1955-ös módszertani kötetben a hangjelölésről, az 1975-ös elméleti kötetben az atlasz kutatópontjainak kiválasztásáról. Szívesen írt az atlaszról akár rövid ismertetőt (MNyj. II, 182), úti beszámolót (MNyj. XLIX, 229—31), általánosabb vonatkozású nyelvészeti tanulságokat a terepmunka kapcsán (MNyj. XLIX, 514—23; LI, 503—11) vagy közölt tájszógyűjtést (MNyj. L, 212—21, 501—6; MNyj. IV, 173—99) stb.

Figyelme kiterjed más hazai és külföldi atlaszmunkálatokra is, amint ezt ismertetései, bírálati tanúsítják (Atlasz russzkih narodnih govorov... Nyr. LXXXII, 493—7; VÉGH, Őrségi és hetési nyelvatlasz: MNyj. VI, 110—2; PENAVIN, A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza: MNyj. XIV, 91—2; LIZANEC, Magyar—ukrán nyelvi kapcsolatok: MNyj. XVIII, 143 és ALH. XXII, 430—2; PENAVIN, A jugoszláviai Baranya magyar tájnyelvi atlasza: MNyj. XIX, 125—6; VÖÖ, Hétfalu Nyelvjárási Atlasza: uo. 126—7; PENAVIN, A szerémségi magyar szigetek nyelve: uo. 127—30).

Az atlaszmunkák során kiforrt nyelvöldrajzi szemléletmód áthatja Kálmán Béla tudományos munkásságának minden területét. A területi változatok létezése vagy múltbeli lehetősége körültekintővé, sokoldalú megközelítésűvé teszi nemcsak kifejezetten nyelvjárási kutatásaiban, hanem akkor is, amikor nyelvtörténeti, rendszertani vagy nyelvművelő kérdést vizsgál.

A nyelvi jelenségeknek ez a körültekintő szemlélete érvényesül természetesen új egyetemi nyelvjárási tankönyvében is (Nyelvjárásaink 1966), amely már negyedik kiadásban segíti az oktatást. Ez teszi élvezetes olvasmánnyá tájszómagyarázatait és szófejtéseit, szóláselemzéseit (vö. *incselkedik*: MNyj. LVII, 217—8; *nyaka közé szedi a lábát*: uo. 343—4; *egy ültő helyében*: uo. LVIII, 361—3 stb.). Az effélék hosszú sorát elhagyva itt csak néhány olyan nyelvjárástani tanulmányt említünk még meg, amely a szerző elméleti nyelvjárástani kutatásait reprezentálja számunkra.

A nyelvjárások létezését elhatárolhatóságukhoz kapcsoló évszázados vita szempontjából igen fontos nyelvöldrajzi tanulmánya: „Megjegyzések a nyelvjárási izoglosszákról” (MNyj. VIII, 3—9). A területi szempontok névtani hasz-

nosításáról szól „Helynévkutatás és szóföldrajz” című írása (NytudÉrt. 58. sz. 344—50). Külföldi szakembereket tájékoztat egy Berlinben megjelent tanulmánya: „Zur Phonologie der ungarischen Dialekte” (Lingu.Stud. 122, 155—66). Széles körű sajtóvitába kapcsolódik be „Köznyelvi-e a zárt e?” (Magyar Nemzet 1974. nov. 10.). Több tanulmányában foglalkozik az amerikai magyarok nyelvi, nyelvjárási kérdéseivel, amelyeket egyéves ösztöndíja idején ismert meg: „Amerikai magyarok” (Nyr. XCIV, 377—86), „Az amerikai magyarok nyelve” (Magyar Hírlap 1974. aug. 3.), „Some Linguistic Features of Hungarian as Spoken in the USA” (CTIFU. I. 608—11) stb. Nemzetközi dialektológiai kérdésekhez is gyakran hozzászól: „Une isoglosse phonémique européenne” (ALH. XXIV, 197—203), „Der ALE und der Ungarische Sprachatlas” (CQIFU. III, 239—46) stb.

5. Kálmán Béla magyar nyelvtörténeti, illetőleg leíró nyelvészeti kutatásai nem kevésbé jelentősek. Az e téren klasszikus műfajnak tekinthető szófejtések sorát már jóval Debrecenbe kerülése előtt megindította, elsősorban nyelvjárási gyűjtéseiben felbukkanó szavak magyarázatával. Ezt a sort folytatta a *kötelet ver* (MNy. XLVIII, 150—4), *kanyaró* (uo. 209—10), *sió*, *zsilip* (uo. 236), *mondat* és *mondolat* (uo. 236—7) magyarázatával a folyóirat egyetlen kötetében. A továbbiakból hadd utaljunk még néhány alapos szófejtésére: *pulyka* (MNy. XLIX, 193—5), *véd* (MNy. L, 161—2), *oltalmaz* (uo. 162—3), *fű* (uo. 465), *kizsákmányolás* (Nyr. LXXVIII, 416—7), *lábatlankodik* (uo. LXXIX, 447—8), *kérdzik* (MNy. LIV, 352—4), *barna* (Nyr. LXXXIV, 100—1) *Béla* (MNy. LVII, 86—8), *incselkedik* (uo. 217—8), *nyaka közé szedi a lábát* (uo. 343—4), *műt* (uo. 484—5), *roshad* (MNy. LVIII, 82—4), *egy ültő helyében* (uo. 361—3), *hervad* (MNy. XLIX, 344—6), *rossz* (NytudÉrt. 38. sz. 7—11), *rohadt sarok* (Nyr. LXXXIX, 238—40), *kerengő* (uo. XCVII, 363), *krumpletum*, *töredelmes* (uo. C, 379) stb.

Finnugor etimológiáinak magyar vonatkozásait nem említve még csak arra utalunk, hogy nyelvjárási tanulmányait is számos szófejtő cikk kíséri: „Tájszómagyarázatok” (Pais—Eml. 318—24, NytudÉrt. 40. sz. 158—65), „Megjegyzések néhány dunántúli tájszóhoz” (MNYj. XIX, 38—9) stb. Folyamatosan tekintettel van a szómagyarázatok során az élőnyelvi adatok nyelvjárási megoszlására, illetőleg a nyelvemlékes előfordulások nyelvjárásiasságára is. A nyelvtörténet és nyelvjárástörténet összekapcsolódását olyan munkái tanúsítják, mint például az „Adalékok a Szentsei Daloskönyv nyelvjárástörténeti tanulságaihoz” (MNy. XLIX, 526—8). Itt említhetjük meg, hogy „A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára” három kötetének ismertetése kapcsán (vö. NyK. LXX, 452—6, LXXIII, 457—61, LXXX, 427—31) több száz szócikkhez fűz rövidebb—hosszabb megjegyzéseket, kiigazításokat, módosítási javaslatokat.

Rendkívül jelentősek azok a tanulmányai, amelyekben a magyar hang-

rendszer történeti kialakulását, illetőleg változásait vizsgálja. Idetartozó cikkeinek kronologikus felsorolása is szépen mutatja a témakör egyre szélesebb és mélyebb feldolgozását: „A szókezdő mássalhangzócsoport egyik feloldási módja a magyarban” (MNyj. II, 59—70); „Adalékok a magyar mássalhangzók újabb történetéhez” (uo. III, 123—30); „A finnugor szóvégi magánhangzók történetéből” (NyK. LX, 409—13; vö. ALH. VIII, 99—104); „A magyar mássalhangzó-rendszer kialakulása” (MNY. LXI, 385—98), „Zur Entstehung des ungarischen Konsonantensystems” (CSIFU. I. 227—34); „Hangrendszer és hangváltozások” (MNY. LXIV, 5—8), „Système phonologique et changement phonétiques en Hongrois” (ÉFOu. V, 107—18); „Hungarian Historical Phonology” (In: L. BENKŐ—S. IMRE ed. *The Hungarian Language*. Bp., 1972. 49—83). E tanulmányok arról győzik meg az olvasót, hogy a finnugrisztika és a nyelvjárastan szemléletével gazdagodó megközelítés a leghagyományosabb magyar nyelvtörténeti kutatások terén is új eredmények felmutatását tette lehetővé Kálmán Béla számára, amelyek jelentősen előrevitték a nyelvtudományt ezen a téren.

Egy másik kedves területe Kálmán Béla nyelvtörténeti kutatásainak az igeragozás, főleg az igeidők alakulásának kérdésköre. Itt is az egyre jobban kibontakozó fejlődést figyelhetjük meg a tárgyalásban: „Az igeragozás néhány kérdése a XX. század középiskolai nyelvtanaiban” (In: SULÁN B. szerk. *Nyelvtani tanulmányok*. Bp., 1961. 203—12); „Jövő idejű igealakok Az Ember Tragédiájában” (MNyj. XVII, 41—50); „A jövő idő kifejezései a magyarban” (Nyr. XCVI, 392—404); „Un chapitre de l’histoire des temps verbaux hongrois” (ÉFOu. IX, 109—13); „A jövő idő nyelvi kifejezései a magyarban” (NytudÉrt. 83. sz. 234—6); „A magyar múlt idejű igealakok történetéből” (MNYTK. 140. sz. 117—24); „Aus der Geschichte des Futurs im Ungarischen” (In: *Tractata Altaica*. Bloomington, 1976. 337—44); „Zur Geschichte der Tempora im Ungarischen” (In: *Studies in Finno—Ugric Linguistics. Uralic and Altaic Series*. Vol. 131. 101—14) stb. Figyelemre méltó, hogy az első részletkérdés maga után vonja a továbbiakat, majd az általánosító rendszertani következtetések levonását, illetőleg a letisztult eredményeknek idegen nyelvű, a nemzetközi szaktudomány számára való megfogalmazását.

Az egyeztetés értelmi és alaki típusaival nemcsak a vogulra és más finnugor nyelvekre nézve foglalkozott (l. fentebb, vö. MSFOu. 150. 144—50; JFSOu. LXXVI, 43—60 stb.): ezt a témát választotta akadémiai székfoglaló előadása tárgyául is, elvi, általános nyelvészeti síkra emelve mondanivalóját („Értelmi és alaki egyeztetés”: NyIOK. XXIX, 33—46).

Hosszan sorolhatnánk Kálmán Béla morfológiai tanulmányait is, amelyekben az egyes elemek leíró — esetleg nyelvjárási — és történeti fejlődését nyomon követve rendszerint eljut nemcsak legközelebbi rokon nyelveinkhez, hanem a tágabb finnugrisztikáig, sőt a nem rokon nyelvekkel való szembesítésig is. Egy néhány cím erre: „Tályoga vagy tályogja, hólyaga vagy hólyagja”

(Nyr. LXXV, 290—2); „Adalék a *-ni* igenévképző eredetéhez” (MNY. XLVIII, 118); „A *-fele* mint az igekötő és határozó toldaléka” (uo. 237); „A *lévél* és az *-ál, -él* képző” (uo. LI, 477—8); „Az *-ä* végű tulajdonnevek ragozása” (Nyr. LXXXVII, 38—9); „Konokul, konokan vagy konokon” (uo. 174—81); „A 2. személy *-d* ragja” (MNY. LXI, 165—70) stb.

Arra, hogy Kálmán Béla tanulmányai mennyire sokoldalúan ragadják meg a témát, legyen szabad egy írását külön is megemlítenünk. Az igenlő válasz kérdéséről először egy nyelvművelő újságcikket írt 1964-ben. A következő évben azonban már a teljes témakört tekinti át tucatnyi forrásból cédulázott ezer adat alapján, pontos százaléértékek szerint bemutatva a változatokat („Az igenlő válasz”: Nyr. LXXXIX, 6—22), és kitérve a kérdés szélesebb magyar nyelvi vonatkozásaira, sőt az idegen nyelvekkel való párhuzamaira, rokon nyelvi megfelelőire is. Ez utóbbit különválasztva a nemzetközi szaktudomány fórumán is közzétette a „Die bejahende Antwort in den obugrischen Sprachen” című munkájában (FUF. XXXV, 189—217).

6. Külön területet képviselnek Kálmán Béla munkásságában a névtannal foglalkozó művei. Korábbi kisebb névtani cikkei után a hatvanas évek elejétől fordul figyelme erősebben a névtudomány felé. Ezt mutatja a *Béla* szófejtésén kívül (MNY. LVII, 86—8) több ekkori írása: „XVI. századi jobbagyneveinkhez” (MNYj. VII, 23—43); „Az álnév” (Alföld 1962/1. 141—5); „L’origine et l’évolution des noms de famille hongrois” (Annales st. ale Univ. din Iași Sect. III. a IX.). A megyei sajtóban megjelent ismeretterjesztő írások („Helynevekből alkotott mellékevek”, „Személynevek megyénk helyneveiben”, „Népetimológia helyneveinkben”; illetőleg: *Géza, Vazul, Zala; Zsáka* stb.) után a szakfolyóiratokban is jelentet meg névfejtő cikkeket: *Egyek, Furta, Váncsod* (MNY. LXI, 343—5), ismertet névtani köteteket (MNYj. XI, 69—72; XII, 147—50).

A fentiek ismerőit nem lepte meg az 1967-ben megjelent önálló névtani kötet: „A nevek világa” (Gondolat Kiadó. Bp., 252 l.). A meglepetés pedig még egyik ismertetőjének szavaiból is kiérződik: „Kálmán Bélát nyelvtudományi közvéleményünk a negyvenes években nyelvjáráskutatóként tartotta számon, az ötvenes években kifejtett munkássága alapján finnugristának minősítette az Új Magyar Lexikon, a hatvanas évek — úgy látszik — a névtudomány jegyében telnek el. A sokoldalú szerzőnek mindenesetre ez a tudományág hozta a legnagyobb sikert: 3850 példányban megjelent könyve hamarosan elfogyott” (MIKESY SÁNDOR: MNYj. XIV, 87). A személyneveket és földrajzi neveket széles nemzetközi kitekintéssel, gazdag példaanyaggal, de mégis elsősorban magyar közönségnek szánva tárgyaló mű rendkívüli népszerűsége tett szert. Nemcsak kitűnő, olvasmányos ismeretterjesztő, nyelvművelő munka lett, hanem a szakemberek kézikönyvévé, egyetemi, főiskolai hallgatók kötelező olvasmányává is vált. Két év múlva a kiadó újra megjelentette a „Sikerkönyvek” soro-

zatában, 1973-ban pedig harmadik kiadása is napvilágot látott, s azóta el is fogyott. Angolra fordított, a külföldiek számára helyenként módosított változatát már az Akadémiai Kiadó tette közzé: „The World of Names (A Study in Hungarian Onomatology. Bp., 1978. 199 l.). Számos külföldi — köztük amerikai — ismertetés méltatja a sikeres munkát. Teljesen egyetérthetünk HAJDÚ MIHÁLY szavaival: „Minden kétséget kizáróan nagyon bölcs cselekedet volt Kálmán Béla nagyszerű könyvének angol nyelven való megjelentetése... Tudományágunk megismertetése a külfölddel, eredményeink népszerűsítése különösen fontos és hasznos. Ezt vállalta és valósította meg Kálmán Béla angol nyelvű könyve, s ennél többet, lényegesebbet aligha tehet magyar tudós népe, nemzete nevekben tükröződő történetének, múltjának, kultúrájának megismertetése céljából” (NyK. LXXXI, 441).

Az szinte természetes, hogy e kötet munkálataival párhuzamosan megszerződtek a szerző egyéb névtani tanulmányai is: névfejtések, névtípus-elemzések, történeti adatgyűjtemények és feldolgozások sorjáznak tollából mind máig. Íme mutatóban néhány — pusztá időrendben: „Debreceni keresztnevek a XVIII—XX. században” (MNYj. XIII, 91—104); „A népetimológia helységneveinkben” (Nyr. XCI, 1—11); „Helynévkutatás és szóföldrajz” (NyudÉrt. 58. sz. 344—50); „Személynévből keletkezett helynevek” (Nyíregyházi Tanárk. Főisk. Tud. Közl. 2. sz. 249—52); „Az Egyesült Államok államneveinek kiejtése” (Nyr. XCIV, 44—6); „Amerikai magyar helynevek” (NyudÉrt. 70. sz. 42—5); „A magyar helységnevtípusok” (Hevesi Művelődés 1971/2—3. 94—6); *Bicske, Előszállás* (MNY. LXIX, 478—9); *Kabosd, Lomb, Sismánd* (uo. LXX, 205—6); „Pusztá helynevek családnévként” (uo. LXXI, 453—6); *Aliga, Somosma* (uo. LXXII, 215—6); *Vasztély* (uo. 335); „Parallele Ortsnamen in mehrsprachigen Gebieten” (Onoma XXI, 502—6); „Personennamen aus Redensarten” (UAJb. L, 66—7); „Hogyan keletkeztek a helységnevek?” (NyIOK. XXX, 171—4); „Vezetéknevek és történelem” (Névt. Ért. 1. sz. 9—13); „Buda vidéki helynevek a 18—19. századból” (MNYj. XXII, 51—70); „Fejér megyei helynevek a 18—19. századból” (uo. XXIII, 58—95) stb. A számos könyvismertetést, az időszaki sajtóban megjelent ismeretterjesztő, de sokszor névumot is tartalmazó cikket itt nem is említjük. Úgy gondoljuk, a fentiekből is eléggé látható: Kálmán Béla valóban a magyar névtudomány legjelesebb kutatóinak sorába emelkedett. Érdeklődési köre kiterjed a helynevek és személynevek minden típusára, leíró és történeti problematikájának minden részletére, egyedi és általános, magyar és más nyelvekbeli rendszertani kérdéseire.

7. Kálmán Béla nyelvűművelő, tudományos ismeretterjesztő írásainak száma meghaladja a négyszázat, és ezzel bizonyára a legtermékenyebb magyar nyelvűművelők sorába tartozik. Mindig szívesen vállalta, hogy a szaktudomány kérdéseit az érdeklődő nagyközönséghez közvetítse közérthető, érdekes, színes megfogalmazásban. A *Magyarosan* folyóirat megszűnése után egy ideig

kevesebb lehetőség volt ilyen tevékenységre, de ahogyan a nyelv művelés népszerű fórumai megindultak, szinte mindenütt találkozunk nevével: az Élet és Tudomány, az Élet és Irodalom, a rádió és televízió ilyen jellegű adásai, a megyei napilapok — köztük első helyen a Hajdú-bihari Napló — szerepelnek cikkeinek lelőhelyeként.

Téved, aki azt hiszi, könnyű műfaj az efféle cikkírás. Szükséges hozzá a mindennapi nyelvhasználat állandó figyelemmel követése: nyitott szem és fül a nyomtatott sajtó és a beszélt nyelv legkülönbözőbb jelenségeire, hiszen adatok, példák nélkül nem lehet érvelni. Elengedhetetlen a nyelvhasználat jelenségeinek megítéléséhez az alapos és sokoldalú nyelvészeti, nyelvjárási, nyelvtörténeti, általános nyelvészeti felkészültség: enélkül nem lehet ítéletet mondani a jó és rossz, helyes és helytelen, követendő vagy hibás kérdésében. Kell hozzá az olvasó, befogadó közönség érdeklődésének, nyelvi műveltségi színvonalának pontos érzékelése, a figyelem felkeltésének és fogva tartásának képessége, a stílus és fogalmazás témához és befogadókhoz igazítása, emberi közvetlenség, didaktikusság nélküli tanító, nevelő, javító kisugárzó és beleérző képesség stb. Mindezek bizonyára mind megvannak Kálmán Bélában. Ami viszont hiányzik: a tudományos gőg, a begombolkozás, a „magas” szakmai fölényérzés, a széles nagyközönség lekezelése, a tudománynak valamiféle fetisizálása.

Honnan veszi ismeretterjesztő témáit? Legtöbbször saját tudományos eredményeinek a nem szakember számára is érdekes vonatkozásait írja meg: a műhelymunka forgácsait vagy a mondanivaló népszerűsíthető lényegét, magvát. Közvetíti érdeklődési területeinek más hazai és külföldi eredményeinek kivonatát is. Másik fő területe a napisajtó és az élő beszéd nyelvhelyességi jelenségeinek tollhegyre tűzése, a nyelvhasználat hibáinak kiigazítása, esetleg a nyelv művelő babonák leleplezése a szaktudomány segítségül hívásával. A helyi sajtóban gyakran érint helyi vonatkozású témákat, helyben megfigyelt jelenségeket. Példái elárulják azt is, hogy rendkívül széles körben figyeli a sajtó és az irodalom nyelvét: rengeteget olvas, sok mindenre felfigyel. Bizonyára hozzájárul ehhez az is, hogy tudományos közéleti tisztségei kapcsán igen sokszor kell utaznia, és a vonaton töltött órákat is olvasásra fordítja. Szívesen kapcsolódik be az országos nyelv művelő sajtóvitákba, hallatja véleményét minden lényeges nyelvhelyességi kérdésben.

Ha nem is mindig van cikkekben lecsapódó formája, szólani kell Kálmán Bélának a magyar nyelv heti rendezvényeken való közreműködéséről. Hívott és szívesen látott előadója nemcsak a debreceni és Hajdú-Bihar megyei rendezvényeknek, hanem a főváros és több más megye ilyen alkalmainak is. Érdekes témaválasztásaival, egy-egy előadásának színes, változatos adattárával, közvetlen megfogalmazásával — sohasem felolvasásával — a közönség képzettségi színvonalához igazításával a legkiválóbb tudományos ismeretterjesztők közé tartozik. Előadásai, akár csak nyelv művelő cikkei, soha sincsenek híján a

humornak, a szelíd maliciának, tréfás anekdotának: ezzel is közelebb kerül közönségéhez, hatalmas tudása nem válik nyomasztóvá hallgatósága számára.

8. Általános nyelvészeti, nyelvelméleti kutatóként nem szokás Kálmán Bélát számontartani. Pedig már finnugor összehasonlító tanulmányaihoz is nélkülözhetetlen és mindig jelenlevő az általános, elméleti megalapozottság, a tipológiai vagy kontrasztív közelítés. Megfigyelhetjük: bármilyen területről veszi is tanulmánya tárgyát, sohasem ragad bele az adatok pozitivista halmozásába, hanem rájuk alapozva mindig törekszik az elvi általánosítások irányába továbblépni.

Már a Marr-vita idején állást foglalt a kutatási módszer kérdésében: „A történeti összehasonlító módszer” (NyIK. II/6. 64—76). Néhány további ide vonható tanulmánya is figyelmet érdemel: hozzászól az uráli és altaji nyelvek viszonyának kérdéséhez (NyIÖK. IV, 371—2); az őstörténeti vitához (NyK. LV, 262—5); a hazai finnugrisztika helyzetéhez (uo. LVIII, 36—9); tájékoztató nemzetközi nyelvészkongresszusról (uo. LX, 192—209); többször is érinti a gyermeknyelv kérdéseit (MNyj. 96—100; Logopedia X, 94—9) stb. Egy-egy tanulmányának olyan erősek az általános nyelvészeti, tipológiai vonatkozásai, hogy joggal minősíthetnénk őket magyar példaanyaggal operáló általános nyelvészeti munkának: „Hangrendszer és hangváltozások” (MNy. LXIV, 5—8); „Értelmi és alaki egyeztetés” (akadémiai székfoglaló előadás: NyIÖK. XXIX, 33—46); „Az anyanyelv szerepe az ember életében” (Szabolcs-szatmári Szemle 1976/2. 61—6); „Das Ungarische, eine europäische Sprache” (SLE '80); „Szenvedő szerkezet és tárgyjelölés” (NyudÉrt. 104. sz. 449—51); „Anyanyelv, idegen nyelv, kétnyelvűség” (MNy. LXXVI, 33—9); „Az igenlő válasz” (Nyr. LXXXIX, 6—22); „A magyar mássalhangzó-rendszer kialakulása” (MNy. LXI, 385—98) stb.

Tanulmányai azt mutatják, hogy Kálmán Béla tudományos alapállását tekintve, kutatási módszertana szerint klasszikus és modern egyszerre. Sohasem rugaszkodik el a nyelvi adatok konkrét talajától, de mindig rendszertani összefüggések meglátására és megmutatására törekszik: ezen az alapon akár strukturalista kutatónak is nevezhetjük.

9. Kálmán Béla nyelvtudós abban az értelemben is, hogy sok idegen nyelvet beszél és ért: a németen és francián kívül észtül, vogulul, finnül, angolul beszél és további nyelveken olvas. A finnugrisztika nemzetközi tudomány — szokta mondani —, a szakirodalmat csak több nyelv ismeretében lehet követni. Széles körű nyelvtudását gyakran műfordításra is használja. Különösen a finnugor nyelvek irodalmának magyar megismertetésében vállal nagy szerepet. Mint bibliográfiájának e rovatából kiderül, a klasszikus népköltészeti szövegek mellett az élő szépirodalom fordítására vagy verses szövegek nyersfordításának elkészítésére is gyakran vállalkozik. A „Leszállt a medve az égből” hatalmas

méretű összeállításán kívül hadd említsünk meg még egy-két ide tartozó munkáját.

V. LINNA, „Egy zsellérfiú születése” (Részlet „A Sarkcsillag alatt” c. finn regényből. Alföld 1962/9. 66—70); E. VILDE, „Aki eladta a feleségét” (Regény. Bp., 1967. Európa Kiadó. 246 l.); „Az észti irodalom kistükre” c. kötetben (Európa Kiadó. Bp., 1969) BORNHÖHE (163—6), LIIV (184—7), VILDE (215—23), HINDREY (274—82), GAILIT (383—402) és JAKOBSON (453—70) írásait ültette át magyarra, „A bálvány” című kisregény-sorozatban pedig (Európa K. Bp., 1973) KRUSTEN (87—158) és RAUD (399—486) egy-egy kisregényét fordította le. TAMMSAARE, Pünkösdvásárnap című elbeszéléskötetéből (Európa K. Bp., 1978) féltucat novellát fordított magyarra. Ha ezekhez hozzáadjuk az itt nem említett műveket is, amelyeket folyóiratainkban Kálmán Béla magyar szövegében kapott az olvasó, azt mondhatjuk: az észti próza egyik legszorgalmasabb műfordítóját is tisztelhetjük ünnepeltünkben.

Természetesen irodalmi értékű fordításoknak kell tekintenünk azokat a munkáit is, amelyeket saját vogul és osztják magnetofonfelvételei alapján feldolgozva a szakfolyóiratokban (vö. NyK. LXII, LXX, LXXVI. stb.), illetőleg a *Wogulische Texte mit einem Glossar* című kötetben közzétett.

10. Mindeddig nem beszéltünk Kálmán Béla tanári tevékenységéről, oktató, nevelő munkájáról. Pedig ennek folyamatos, színvonalas ellátása önmagában is szinte egész embert kíván. Egy kis létszámú finnugor tanszéken sokoldalú oktatókra van szükség: a tantervileg kötelező stúdiumok köre is szélesebb: a szorosan vett nyelvészeti órákon kívül — főleg a finnugor szakos képzés megindulása óta — irodalmi, néprajzi, történeti, nyelvoktatási feladatokat is el kell látni vagy láttatni. Kálmán Béla maga is sokat vállal, munkatársaira is sokat bíz ezekből a feladatokból (vö. KERESZTES LÁSZLÓ: MNyj. XXII, 95—105).

Emberi közvetlensége, nyíltsága, szívélyessége szinte vonzza a hallgatókat az órai és órán kívüli tanszéki munkához. Mindig, mindenre van ideje. Sohasem siet, nincs „fontosabb” dolga, mint a beszélgetés hallgatóival, tanítványaival, munkatársaival. Rejtély, hogy ilyen „kényelmes” tempóban hogyan képes annyi feladatot ellátni, annyi könyvet, tanulmányt, cikket írni, órákra, előadásokra készülni, közéleti, tudománypolitikai tisztségeket betölteni, tankönyvek sorát kiadni.

Személyiségéből árad a derű és a nyugalom. Sohasem ideges, nem lehet kihozni a sodrából. Három évtized alatt nem volt rá példa, hogy valakit megsértett volna emelt hanggal vagy éles fogalmazással. Mindenkit önmagával egyenrangú partnernak tekint, türelmes, megértő és segíteni mindig kész vezető akár egy hallgatói szemináriumban, akár a kari tanácsban, akár tudományos bizottságokban vagy az akadémia ülésein.

Hetvenedik születésnapján meleg szeretettel köszöntve ünnepeltünket azt kívánjuk neki is, magunknak is, hogy ez a harmonikus együtt munkálkodás még nagyon sokáig tartson: következzenek számára hosszú, egészséges, termékeny évek a tudomány, a család, a munkatársak, barátok, mindnyájunk javára.

SEBESTYÉN ÁRPÁD

Béla Kálmán — siebzig Jahre

1. Béla Kálmán ist am 28. Februar 1913 im Dorf Lakompak im Bezirk Sopron geboren. Er war kaum 14 Jahre alt, als sein Vater — ein Forstingenieur — starb, eine Familie mit acht Kindern zurücklassend. Die Oberschule hat Béla Kálmán in Szombathely (Steinamanger) besucht, dann schrieb er sich an der Budapester Universität für die Fächer Französisch und Deutsch ein. Später hat er das Fach Deutsch abgelegt und dafür Ungarisch aufgenommen. Im Eötvös-Kollegium wurde er Schüler von Zoltán Gombocz, auf dessen Wirken er sich mit finnisch-ugrischen sprachwissenschaftlichen Fragen zu beschäftigen begann. Noch als Student konnte er durch ein Stipendium ein ganzes Jahr in Estland verbringen.

Das Lehrerdiplom für die Fächer Ungarisch und Französisch erwarb er im Jahre 1936. Nach der Absolvierung des Studiums unterrichtete er in verschiedenen Oberschulen, die meiste Zeit im Staatlichen Gymnasium Érsekújvár (Neuhäusel, heute: Nové Zámky) (1939—1944). Nach drei Kriegsjahren mit Militärdienst und Kriegsgefangenschaft bekam er die Stelle des Sekretärs des Dekans an der Philosophischen Fakultät der Budapester Universität, dadurch erhielt er zugleich auch die Möglichkeit, als beauftragter Lehrer sprachwissenschaftliche Stunden zu geben. 1949 wurde er Mitarbeiter des Sprachwissenschaftlichen Instituts, im Jahre 1952 wurde er als Leiter an den Lehrstuhl für Finnougristik der Lajos-Kossuth—Universität zu Debrecen berufen. Mit der Übersiedlung von Géza Bárczi nach Budapest bekam der finnougristische Lehrstuhl der Universität einen eigenen Status (s.: L. JAKAB: MNyj. XXII, 81—93; L. KERESZTES: ebda, 95—105). Das Leben und die Tätigkeit von Béla Kálmán verschmolz eng mit dem des Lehrstuhls, der Fakultät, der Universität und der Stadt Debrecen.

2. Bei seiner Ernennung war Béla Kálmán nicht einmal vierzig Jahre alt, aber hinter ihm stand schon eine vielfarbige, bedeutende Forschungsarbeit.

In der F i n n o u g r i s t i k hat er mit seiner Dissertation „Obi-ugor állatnevek“ (Ob-ugrische Tiernamen — MNyTK. 43., Bp., 1938) den Dokortitel erhalten. Er schrieb über die Fragen der finnougrischen Urheimat, über den wogulischen Namen der Fledermaus, über die Tätigkeit von Antal Reguly, die

finnische und estnische Spracherneuerung sowie über die ob-ugrischen Vogelnamen. Im Auftrage der Akademie hat er ab 1949 an der Vorbereitung für die Herausgabe einer wogulischen Volksliedsammlung von Bernát Munkácsi intensiv mitgearbeitet.

Er hat auch auf dem Gebiet der ungarischen **M u n d a r t f o r s c h u n g** gute Ergebnisse erlangt. Hier sollen seine Arbeit „A bősárkányi gyékényszövés és szókincse“ (Das Mattenflechten in Bősárkány und sein Wortschatz — Magyar Nyelvjárási Tanulmányok 2., Bp., 1942. 20 S.), bzw. seine wertvolle Situationserfassung „Nyelvjárási gyűjtésünk múltja, mai állapota és feladatai“ (Die Vergangenheit unserer Mundartforschung, ihre gegenwärtige Lage und Aufgabe — Néptudományi Intézet, Bp., 1949) herorgehoben werden. Er hat sich in die von Géza Bárczi geleiteten Vorarbeiten zum ungarischen Sprachatlas eingeschaltet, und 1951 ist sein Lehrbuch „A mai magyar nyelvjárások“ (Die heutigen ungarischen Mundarten — Tankönyvkiadó, Bp., 1951. 35 S.) erschienen.

Er hat auch zahlreiche **s p r a c h g e s c h i c h t l i c h e** Artikel und Worterklärungen publiziert: *hany*, *hatag*, *Veresztvény* (1944), *lódarázs*, *gödő* (1947), *geburnus*, *pipölle*, *hars* (1949), *babos*, *pirhács* (1950) usw. Er hat regelmäßig Artikel auf dem Gebiet der **S p r a c h p f l e g e**, sowie populärwissenschaftliche Artikel in der Zeitschrift *Magyarosan* (Gut Ungarisch) veröffentlicht. Begründet war also die Wahl von Géza Bárczi und Miklós Zsirai, als sie vorschlugen Béla Kálmán für das Debrecener Katheder zu ernennen.

3. In den vergangenen drei Jahrzehnten sind wir Zeugen der Entfaltung eines unglaublich reichen Lebenswerkes. Béla Kálmán hat sich zu einer der vielseitigsten und farbigsten Persönlichkeiten der ungarischen Sprachwissenschaft der Gegenwart entwickelt. Die Zahl seiner erschienenen Schriften beträgt mehr als siebenhundert. Und wenn wir die kleineren populärwissenschaftlichen Schriften sowie die Schriften auf dem Gebiet der Sprachpflege auch nicht rechnen, kennzeichnen fast ein Dutzend selbständige Bände, mehrere Hundert Studien, Artikel und Buchbesprechungen seine außerordentliche Produktivität.

Seine Lage, seinem Arbeitskreis folgend verrichtet er seine wissenschaftliche Arbeit in der Finnougristik. Der erste Band des von ihm redigierten **M u n k á c s i - N a c h l a ß** ist schon im Jahre seiner Übersiedlung nach Debrecen erschienen: „Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény III/2“ (Wogulische Volksliedsammlung — Akadémiai Kiadó, Bp., 1952. 436 S.). Auch die Fortsetzung ist nicht ausgeblieben, obwohl sie ein Jahrzehnt auf sich warten ließ: „Manysi (vogul) népköltési gyűjtemény IV/2. Fejezetek az obi-ugor népköltészetből“ (Wogulische Volksliedsammlung. Bd. IV/2. Kapitel aus der ob-ugrischen Volksliedkunst — Akadémiai Kiadó, Bp., 1963. 314 S.). Als Vollendung seiner Arbeit befindet sich „Das wogulische Wörterbuch von Ber-

nát Munkácsi“, das Material eines wichtigen Teils dieses Nachlasses mit deutschen, ungarischen und russischen Erklärungen schon im Druck (s.: MNyj. XXII, 123—6; NyK. LXXXII, 297—302).

Auch vom Gesichtspunkt der internationalen Wogulistik her sind die wogulischen Universitätslehrbücher von Béla Kálmán sehr bedeutend, denn sind für die Erziehung des wissenschaftlichen Nachwuchses unerlässlich notwendig. Das „Manysi nyelvkönyv“ (Das wogulische Sprachbuch — Tankönyvkiadó, Bp., 1955. 60 S.) ist auch international gesehen das erste in dieser Art. Dadurch wurde es möglich, daß die Hungarologen neben dem Finnischen auch das Wogulische im Lehrplan wählen können (s. KERESZTES: MNyj. XXII, 97). Nach einige Jahren hat er sein wogulisches Lehrbuch unter dem Titel: „Chrestomathia Vogulica“ (Tankönyvkiadó, Bp., 1963. 124 S.) umgearbeitet. In diesem Buch verwendet er auch die Erfahrungen des vorigen Lehrbuches, aber er gründet die Arbeit auf seine, während seiner Studienreise 1957/58 in Leningrad gesammelten vogulischen Texte und veröffentlicht auch Texte von Munkácsi. Damit der Text auch im Ausland verwendet werden kann, hat er das Handbuch gleichseitig mit ungarischen und deutschen Texten versehen. Für den verdienten Erfolg des Werkes zeugt die Tatsache, daß es bald auch in englischer Übersetzung vorlag: „Vogul Chrestomathy“ (Indiana University Publications. Uralic and Altaic Series. Vol. 46. Mouton, The Hague 1965. VIII+139 S.). — Diese Lehrbücher sind auch hinsichtlich der von Béla Kálmán begonnenen Ausbildung von Studenten im Fach Finnougristik sehr wichtig; in der ungarischen Finnougristik spielt die Sache der Forschung und des Unterrichts der obi-ugrischen Sprachen eine besondere Rolle.

Wir müssen auch die drei wogulistischen Werke in Buchformat von Béla Kálmán erwähnen. Als Dissertation zur Erlangung des akademischen Dokortitels hat er seine über die russischen Lehnwörter in der wogulischen Sprache geschriebenen Arbeit „Die russischen Lehnwörter im Wogulischen“ (Akadémiai Kiadó, Bp., 1961. 327 S.) verteidigt. Die Trennung und Forschung dieser Wortschatzschicht war vom Gesichtspunkt der gesamten finnugristischen etymologischen Forschung her wichtig.

Sein Werk, in dem er seine eigene wogulische Textsammlung bearbeitet und veröffentlicht hat: „Wogulische Texte mit einem Glossar“ (Akadémiai Kiadó, Bp., 1976. 353 S.) hat Anerkennung bei der gesamten internationalen Wogulistik hervorgerufen. Es lohnt sich, dazu die Worte eines Rezensenten des Buches, JÁNOS GULYA, zu zitieren: „Die Bedeutung der Texte weist über den Rahmen ihrer sprachwissenschaftlichen Verwendbarkeit weit hinaus, ja selbst auch darüber, daß einzelne Stücke Unika, Repräsentanten einzelner wogulischer Mundarten sind. Ihre Eigenart, daß sie die heutige lebende wogulische Kultur vorstellen, sozusagen umfassen, von den mythologischen Märchen über den oft in einfache Form gefaßten Spiegel der Welt der modernen Werkzeuge

bis hin zur Literatur hohen Ranges (Shestalow, zum Teil Wahrushewa), ist genauso wertvoll. Damit liefern sie zahlreichen Wissenszweigen neues, reiches Material“ (NyK. LXXXI, 404).

Für das Publikum hat man eine so reichhaltige Zusammenstellung der wogulischen Volksdichtung wie die Sammlung „Leszállt a medve az égből“ (Der Bär ist vom Himmel gekommen) wohl vorher nirgendwo herausgegeben (Európa Kiadó, Bp., 1980. 537 S.). Das Auswahl, Rohübersetzung, Redaktion, Nachwort und Anmerkungen stammen gleicherweise von Béla Kálmán. Auch dieser Band ist ein gutes Beispiel dafür, daß sich die moderne Finnugristik nicht allein auf die Sprachwissenschaft beschränkt: sie enthält die alten und neuen Stücke der Volksdichtung, Studien aus der Volkskunde, der Archäologie und der Geschichte.

4. Es ist natürlich, daß neben den erwähnten Bänden von Béla Kálmán seine Studien und Artikel mit finnougri stischer Thematik eine viel größere Mannigfaltigkeit zeigen. Seine Wort er klä run gen finden wir regelmäßig in den Zeitschriften (s. z. B. NyK. LIV, 254—8; LVI, 274—6; LXI, 350—8; LXIV, 347—51; LXVII, 322—3; UAJb. XXXI, 140—8; usw.). Auch seine Text ver öffent lich un gen stellen ein nützliches, zu unter suchendes Material dar (s. NyK. LXII, 23—32; 338—40; LXX, 139—53; LXXVI, 119—34; usw.). Den wogulischen W o r t s c h a t z untersuchen neben den schon erwähnten Werken auch Studien, wie „Obi-ugor elemek az orosz nyelvben“ (Ob-ugrische Elemente in der russischen Sprache — NyK. LIII, 153—71); „Tatár jövevényszavak a vogulban“ (Tatarische Lehnwörter im Wogulischen — ebda LXXXIII, 43—55); usw.

Die Texte und Wort er klä run gen führen Béla Kálmán schnell zu den Fragen des gram ma ti s c h e n S y s t e m s: sobald er sich auf genügend konkrete Untersuchungen stützen kann, ist er bereit, theoretische, systematische und verallgemeinbare Schlußfolgerungen zu ziehen. Seine gründliche sprachwissenschaftlichen Kenntnisse im Ungarischen bewegen ihn oft, irgendeine ungarische sprachwissenschaftliche Frage auch im Wogulischen zu untersuchen. Einige herausgegriffene Themen: „A szókezdő mássalhangzó-torlódás feloldása a manysiban“ (Die Auflösung der anlautenden Konsonantenhäufung im Wogulischen — NyK. LV, 262—5); „Hangmegfelelések a manysi nyelv orosz jövevényszavaiban“ (Vokalentsprechungen in den russischen Lehnwörtern der wogulischen Sprache — ebda LVII, 112—23); „Die Auslautvokale der russischen Lehnwörter im Wogulischen“ (UAJb. XXVIII, 254—9); „A finnugor szóvégi magánhangzók történetéből“ (Zur Geschichte der finnougri schen Auslautvokale — NyK. LX, 409—13); „Über die Wogulische Schriftsprache“ (UAJb. XXXIV, 128—33); „Die bejahende Antwort in den ob-ugrischen Sprachen“ (FUF. XXXV, 189—217); „Das reduzierte Vokalphonem im Wogulischen“ (Proceeding of the Fifth Intern. Congr. of Phonetic Sciences. Ba-

sel—New York, 1965. 378—80); „Eine Kongruenz—Erscheinung im Wogulischen“ (FUF. XL, 66—73); „Ein Beitrag zur Kongruenz im Wogulischen“ (MSFOu. 150, 144—50); „Van-e labio-palatoveláris mássalhangzó-fonéma a vogulban?“ (Gibt es ein labio-palatovelares Konsonantenphonem im Wogulischen? — NyK. LXXVIII, 359—63); usw.

5. Wir können die Übersetzungstätigkeit, die Béla Kálmán ständig betreibt, kaum als ein einfaches Hobby, eine Entspannung betrachten. Die Textübersetzungen zu sprachwissenschaftlichen Zwecken nicht gerechnet, ist seine Rohübersetzung aus der wogulischen Volksliedkunst bedeutend. Mit seinem belletristischen Übersetzungen aus dem Estnischen gehört er zu den besten Übersetzern; er hat einen ganzen Roman, mehrere Kurzromane und zahlreiche Novellen ins Ungarische übersetzt.

Béla Kálmán nimmt an fast allen Veranstaltungen der internationalen Finnougristik teil und er läßt dort seine Stimme hören. Er liest alles, was und wo auch immer über die ihn interessierenden Fragen erscheint. Er hält es nicht für unwürdig, Buchbesprechungen zu schreiben. In der entsprechenden Spalte seiner Bibliographie kann man den Namen fast aller wichtigen Persönlichkeiten der Finnougristik finden: Sauvageot, Rombandeeva, Kannisto, Liimola, Balandin, Wahrushewa, Saareste, Fokos, Lavotha, Virtaranta, Nissilä, Décsy, Mägiste, Lakó, Hajdú, Veenker, Plöger, Pirotti, Honti usw.

Aufgrund des bisher gesagten können wir — ohne die Absicht einer Zusammenfassung — feststellen, daß es keine alltägliche Leistung ist, die Béla Kálmán in der Wissenschaft der einheimischen und internationalen Finnougristik erreicht hat. Und damit haben wir seine Tätigkeitsgebiete noch bei weitem nicht aufgezählt.

6. Ein wichtiges Gebiet seiner ungarischen sprachwissenschaftlichen Tätigkeit ist die *Mundartforschung*. Wie wir bereits gesehen haben, hat er schon vor seiner Übersiedlung nach Debrecen wichtige Ergebnisse auf diesem Gebiet erreicht. Sein wesentlich erweitertes, überarbeitetes Mundart-Lehrbuch „Nyelvjárásaink“ (Unsere Mundarten — Tankönyvkiadó, Bp., 1966. 150 S.) leistet dem Unterricht schon in der vierten Auflage eine große Hilfe.

Seine Beteiligung an den Arbeiten des „Magyar Nyelvjárások Atlasza“ (Atlas der Ungarischen Mundarten) ist von großer Bedeutung. Während der Datensammlung hat er an 120 Forschungspunkten den wortgeographischen Fragebogen abgefragt, indem er nicht nur das ganze Land, sondern auch die von Ungarn bewohnten Gebiete der Nachbarländer durchwanderte. In den theoretischen und methodologischen Bänden, die dem Atlas angeschlossen sind, hat er über die Fragen der mundartlichen Transkription sowie über die Auswahl der Forschungspunkte geschrieben.

Der Sprachatlas, die größte Leistung der bisherigen ungarischen Dialektologie, hat ein ausgezeichnetes Forschungsteam hervorgebracht. Dies übte auch auf die Sprachbetrachtung von Béla Kálmán eine große Wirkung aus; die sprachgeographische Betrachtung, die Bindung der sprachlichen Erscheinungen an ein Gebiet, bzw. an gesellschaftliche Schichten durchwirken alle seine Untersuchungen. Er hat über die ungarischen und ausländischen Atlasarbeiten, über die sprachwissenschaftlichen Erfahrungen in der Geländearbeit, bzw. über die Dialektwort- und Wendungserklärungen viel geschrieben (s.: MNy. XLIX, 229—31; 514—23; L, 212—21; 501—6; LI, 503—11; MNyj. IV, 173—99; VI, 110—2; XVIII, 143; XIX, 125—6; Nyr. LXXXII, 493—7; ALH. XXII, 430—2; usw.).

Er beschäftigt sich auch oft mit den theoretischen Fragen der Dialektologie: „Megjegyzések a nyelvjárási izoglosszákról“ (Bemerkungen zu den dialektalen Isoglossen — MNyj. VIII, 3—9); „Zur Phonologie der ungarischen Dialekte“ (LinguStud. 122., 155—66); „Une isoglosse phonémique européenne“ (ALH. XXIV, 197—203); „Der ALE und der ungarische Sprachatlas“ (CQIFU. III, 239—46); usw. Sehr interessant sind die Studien, die er während seines einjährigen Stipendiums in Amerika über seine dortigen Erfahrungen schrieb: „Amerikai magyarok“ (Amerikanische Ungarn — Nyr. XCIV, 377—86); „Some Linguistic Features of Hungarien as Spoken in the USA“ (CTIFU. I, 608—11); usw.

7. Wir können unter den Schriften von Béla Kálmán beinahe alle Gattungen der ungarischen sprachgeschichtlichen Forschungen finden: Von seinen geistreichen Worterklärungen möchten wir nur einige erwähnen: *kötelet ver* (ein Seil drehen), *kanyaró* (Masern), *sió, zsilip* (Siel), *pulyka* (Truthahn), *véd* (er schützt), *oltalmaz* (er beschirmt), *lábatlankodik* (er steht im Wege), *barna* (braun), *Béla* (Personenname), *incselkedik* (er hänselt jn.), *nyaka közé szedi a lábát* (er macht sich auf die Beine), *műt* (er operiert), *egy ültő helyében* (auf einmal, ohne aufzustehen), *hervad* (es welkt) usw. Es ist charakteristisch für ihn, daß er, als er „A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára“ (Das historisch-etymologische Wörterbuch der ungarischen Sprache) besprach, zu mehreren hundert Wortartikeln Bemerkungen, Korrekturen und Veränderungsvorschläge hinzufügte.

Wertvoll sind seine Studien, in denen er die historische Entstehung des ungarischen Lautsystems untersucht, indem er die systematischen Gesichtspunkte in den Vordergrund stellt: „Adalékok a magyar mássalhangzók újabb történetéhez“ (Beiträge zur neueren Geschichte der ungarischen Konsonanten — MNyj. III, 123—30); „A finnugor szóvégi magánhangzók történetéből“ (Aus der Geschichte der finnougri-schen auslautenden Vokale — NyK. LX, 409—13); „A magyar mássalhangzó-rendszer kialakulása (Die Entstehung des ungarischen Konsonantensystems — MNy. LXI, 385—98); „Zur Entstehung

des ungarischen Konsonantensystems“ (CSIFU. I. 227—34); „Hangrendszer és hangváltások“ (Lautsystem und Lautveränderungen — MNy. LXIV, 5—8); „Système phonologique et changement phonétique en Hongrois“ (ÉFOu. V, 107—18); „Hungarian Historical Phonology“ (In: L. BENKŐ—S. IMRE ed. The Hungarian Language. Bp., 1972. 49—83); usw.

Ein anderes beliebtes und mit Erfolg betriebenes Steckenpferd von ihm ist die Konjugation, hauptsächlich die Geschichte der Tempora: „Az igeragozás néhány kérdése a XX. század középiskolai nyelvtanaiban“ (Einige Fragen der Konjugation in den Oberschul-Grammatiken des 20. Jahrhunderts — In: SULÁN red. „Nyelvtani Tanulmányok“ Grammatische Studien. Bp., 1961. 203—12); „Jövő idejű igealakok Az ember tragédiájában“ (Verbformen des Futurs in Der Tragödie des Menschen — MNyj. XVII, 41—50); „A jövő idő kifejezései a magyarban“ (Der Ausdruck des Futurs im Ungarischen — Nyr. XCVI, 392—404); „Un chapitre de l'histoire des temps verbaux hongrois“ (ÉFOu. IX, 109—13); „A magyar múlt idejű igealakok történetéből“ (Aus der ungarischen Zeitformen der Vergangenheit — MNyTK. 140, 117—24); „Zur Geschichte der Tempora im Ungarischen“ (In: Studies in Finno-Ugric Linguistics. Uralic and Altaic Series. Vol. 131., 101—14); usw.

Seine Studien über die Kongruenz und die bejahende Antwort berühren auch finno-ugristische und allgemeinsprachwissenschaftliche Fragen: „Értelmi és alaki egyeztetés“ (Sinngemäße und formale Kongruenz — NyIOK. XXIX, 36—46; siehe dazu: MSFOu. 150., 144—50; JSFOu. LXXVI, 43—60); „Az igenlő válasz“ (Die bejahende Antwort — Nyr. LXXXIX, 6—22); „Die bejahende Antwort in den obugrischen Sprachen“ (FUF. XXXV, 189—217); usw.

8. Ein besonderes Gebiet in der Tätigkeit von Béla Kálmán bedeuten seine Werke, die sich mit der Namenkunde beschäftigen. Nach kürzeren Studien und Namenerklärungen hat sein Buch „A nevek világa“ (Die Welt der Namen — Gondolat Kiadó, Bp., 1967) einen durchschlagenden Erfolg erreicht. Die als populärwissenschaftliches Werk gedachte Zusammenfassung wurde schnell ein Handbuch der Forscher und der Studenten. Nach neueren Ausgaben erschien das Werk auch bei dem Akadémiai Kiadó: „The World of Names. A Study in Hungarian Onomatology“ (Bp., 1978. 199 S.). Auch die ausländischen Rezensenten schreiben mit großer Anerkennung über das Werk.

Die Zahl seiner Studien in der Namenkunde macht mehrere Dutzend aus. Wir möchten hier abwechslungshalber nur einige erwähnen: „Debreceni keresztnemek a XVII—XX. században“ (Debrecener Rufnamen im 17.—20. Jahrhundert — MNyj. XIII, 91—104); „A népetimológia helységneveinkben“ (Die Volksetymologie in unseren Ortsnamen — Nyr. XCI, 1—11); „Helynévkutatás és szöföldrajz (Ortsnamenforschung und Wortgeographie — Nytud. Ért. 58., 344—50); „Amerikai magyar helynevek“ (Ungarische Ortsnamen in

Amerika — NytudÉrt. 70., 42—5); „Parallele Ortsnamen in mehrsprachigen Gebieten“ (Onoma XXI, 502—6); „Personennamen aus Redensarten“ (UJb. L, 66—7); „Hogyan keletkeztek a helységnevek?“ (Wie sind die Ortsnamen entstanden?“ — NyIOK. XXX, 171—4); „Buda vidéki helynevek a 18—19. századból“ (Ortsnamen in der Gegend von Ofen aus dem 18.—19. Jahrhundert — MNyj. XXII, 51—70); usw.

9. Die Zahl seiner Schriften, die zum Kreis der Sprachpflege und der Wissenschaftsverbreitung gehören, macht mehr als 400 aus, sie gäben mehrere selbständige Bände ab. Außer dem Unterricht an der Universität beteiligt sich Béla Kálmán auch an der Lösung der Sorgen der Allgemeinbildung, schon in der 50er Jahren schrieb er mit an einem Grammatik-Lehrbuch, heute hilft er beim Zusammenstellen des Materials von neuen Lehrplänen. Als Universitätsprofessor hat er eine ganze Reihe von Lehrergenerationen auf die Arbeit an der Schule, bzw. auf die Pflege der Wissenschaft vorbereitet. Mit seinen Studenten und Mitarbeitern unterhält er einen harmonischen, ausgeglichenen Kontakt, er hat immer Zeit zu helfen oder zu einem Gespräch.

Seine Ämter im öffentlichen Leben, seine Aufträge an der Fakultät, am Ministerium und an der Akademie kann man wohl kaum aufzählen. Er war zwei Jahrzehnte hindurch Direktor des Debrecener Ferienkurses. 1973 wurde er zum Korrespondierenden, 1982 zum Ordentlichen Mitglied der Akademie der Wissenschaften gewählt.

Wie reich auch das Lebenswerk des jetzt 70 Jahre alten Béla Kálmán ist, es ist zum Glück noch nicht abgeschlossen. Seine Aktivität, seine Geistesfrische sind ungebrochen. Wir sind davon überzeugt, daß mit uns zusammen sehr viele in- und ausländische Sprachwissenschaftler oder andere Fachleute, Schüler, Mitarbeiter, Freunde und Leser unserem Jubilar Gesundheit, ein langes Leben, Schaffenskraft und weitere Erfolge im wissenschaftlichen Leben wünschen.

Á. SEBESTYÉN